

יכירנו מקומו באוצר-מלים ולא במילון שי-
מושי; המלה "תאורן" חסרה, אף שהיא מג-
דירה בעל מקצוע מכובד למדי הקיים, למ-
של, בתחום הטלביזיה. ש.ש.

קומוניקציה חברתית

חלקו הראשון של ספר זה—שלושה פרקים—
מציג את התורות, ובעיקר את המונחים,
המקובלים כיום בחקר הקומוניקציה ההמו-
נית ודעת-הקהל, בדומה לספר-לימוד מק-
צועי, ובהסתמך בעיקר על דעותיהם של
חוקרים אמריקאיים. לדאבוני, אין בספר
רשימה ביבליוגרפית. בפרק השלישי, הדין
בדעת-הקהל, מוסיף המחבר דיון משלו
בדבר דעת-הקהל בקיבוץ, ויש בו משום
הד לדעותיהם של כמה חוקרים אמריקאיים
שהדגישו את ההשפעה הגדולה של דעת-
הקהל בחברה הקיבוצית על התנהגות הפרט
ומשפחתו וראו בכך את מירב הקונפורמיות.
כנגד זה מעמיד המחבר את תפיסתו המד-
גישת, ראשית, את האופי הוולונטארי המיו-
חד של החברה הקיבוצית; שהרי מלכתחילה
מזדהה חבר-הקיבוץ עם הערכים היסודיים
של דעת-הקהל; ושנית, מדגיש המחבר,
הודות למוסדות הדמוקרטיה הישרה שבקי-
בוץ יש ליחיד בקיבוץ השפעה רבה על
עיצובה של דעת-הקהל.

חלקו השני של הספר—כדי מחציתו—הוא
פרק הדין בקומוניקציה המונית ודעת-הקהל
בארץ. יש לברך על הצגת העובדות לפני
הקהל המעוניין, בעיקר בחקר העתונות.
מפתיע קצת שמחבר מ"מחנה השמאל" מעלה
טיעונים שלפיהם קיים בישראל קונצנזוס
במידה רבה, וכי דעות והתנהגות פוליטיות
אין להן תלות במעמד חברתי, כלומר בהר-
גשה סובייקטיבית של השתייכות ובהשתיי-
כות אובייקטיבית לרובד כלכלי. חולשת
הניתוח הנוכחי נעוצה בשימוש במונחים
כגון "ימין", "מרכז" ו"שמאל" לגבי התנהגות
ודעות פוליטיות בארץ. מובן הדבר כי קשה

החדשה. מצד שני, מוצא אתה באותו מילון
(בעיקר אם הוא עבריי-עברי) דוגמות מן
הרובד המודרני שמטרתן שימושית, כלומר
לעזור למעיין להשתמש במילון במשפט.
ואין זה סוף מעשי-הכלאיים העושים שמות
במילונים רבים. מאיר מדן, כאמור, משוחרר
מתסביך הכליות וההיסטוריות ומילונו פותח
דווקא בשימוש המודרני. כך, למשל, הערך
גאון פותח בהגדרה המודרנית "בעל כשרו-
נות לא רגילים"; אחר-כך חוזר לאחור—
לימיי-הביניים המאוחרים ("גדול בתורה");
ומשם לימיי-הביניים המוקדמים ("ראש-
ישיבה בבבל בימיי-הביניים"); ורק בסוף
הערך הוא מגיע למשמעות המקראית המו-
פיעה בביטויים מעין "גאון הירדן".

נשוב עתה לענין החידושים המשתקפים
במהדורה החדשה. בשיטת "המידגם המקרי"
גיטול שני עמודים, הם שני העמודים הרא-
שונים של האות תו (עמ' 594/5). בעמודים
אלה מופיעים, בתוך השאר, החידושים
תאגיד, תאופה (היפוך "תאופה"), תאחוז
(שעור באחוזים), תארי (קרי: תואורי),
תאריכון, תיארך (פועל), תכהלה, תכוסני
ועוד. ועוד תמצא בעמודים אלה חידושים
שנכנסו לתוך מלים שהיו קיימות: כך
למשל למלה תבן, שבמהדורה הקודמת הוג-
דרה כ"קש מקוצץ", נוסף עתה חידוש
המשמעות הבא: "בהשאלה) דבר (או
דיבור) חסר ערך". במלה תיבת דואר,
מסתבר, התרחש צימצום המשמעות מאז
המהדורה הקודמת: עתה היא מופיעה במש-
מעות אחת בלבד—היא התיבה שאליה אנו
מכניסים את מכתבינו לשם משלוח, ואילו
במהדורה הקודמת כללה הגדרת המלה הזאת
חפץ נוסף, שהיום כולנו מכנים אותו "תא-
דואר" (לאמור, תיבה במשרד-הדואר, שמכ-
ניסים לתוכה את המכתבים המיועדים לשוכר
התא).

דומה כי די בו במידגם זעיר זה להמחיש
את הדינאמיות הרבה של העברית בימינו,
הן בחידוש מלים וצורות הן בהעשרת
משמעויות ובידולן. אך בטרם ניפרד משני
עמודי המידגם הבה נעיר שתי הערות שו-
ליות: הביטוי תאנת-חוזה במשמע "בננה"

* שמעון שור: קומוניקציה חברתית; ספרית
פועלים, 1972; 196 עמ'.

של זה. אפשר גם שהיעדרו של ענין מוקדם בנושאו של ספר חדש מעין זה נעוץ בכך שקאנט עשוי בנקל להיחשב חשוב ומיושן, פיגום לרגליו של העולם המודרני, אבל פיגום ששעת שמיטתו היתה ועברה מכבר— עם הגל ומארקס, אולי עם סארטר, או לכל המאוחר עם ויטגנשטיין וקארנאפ. קל גם ביותר לקורא העברי, שאולי זכה להיכרותו הקובעת עם פרשנות על קאנט באמצעות ספרו המעולה של פרופ' ש.ה. ברגמן, לעצב לו תפיסה של קאנט כמי שהסיר מן הפילוסופיה את הגבב המיטאפיזי של מלים עלומות-משמעות, וכמי שכיונה לקראת הבנת ההכרה וגבולותיה בתור הבנת משפטי-הלשון שבהם הכרה זו מתנסחת; זוהי דרך מקובלת להבנת קאנט כבעל תורת ההכרה המודרנית: תורה שכולה אקספליקציה עצמית המצטנעת בגבולותיה, ומכירה בצער רב שהמושגים האונטיים העל-חושיים הם כלולים בה מתפקדים כמושגי-גבול, כאפשרויות שהאמונה בהתקיימותן מסייעת לכל היותר לחיי-המעשה המוסריים של האדם.

בא ספרו של ירמיהו יובל והופך סברה זו על פיה. לטענתו, העומדת על ראייה-לעומק של האופציות הפילוסופיות הכלולות בקאנט, חלקית אף דלה היא הבנת תורתו בחינת מחסום סופי בפני כל מיטאפיזיקה לעתיד. חלקית היא באשר אין לה עגינה בטקסט של שלש ה'בקורות', דלה היא בהתעלמותה מעושר-המתחים שעליהם היא נבנית; ובייחוד פונה יובל כנגד המעטת-דמותו של הפן המיטאפיזי שבתורת-ההכרה הקאנטית, המעטה שמפליגים בה כיום הרבה: מתוך חסד-של-אמת ומרוב הוקרה נוהגים לא פעם למחול לקאנט על כל מה שאינו מתישב יפה בתורתו עם תביעות הפוזיטיביזם הלוגי והפילוסופיה האנאליטית, דבר המטשטש לא רק את כל עמקותה של העמדה הקאנטית אלא גם את קוצר-ידיה של הפילוסופיה החדשה האנגלו-סקסית. גילויי-הפנים החדש של יובל בקאנט הוא, בעצם, הבהרתן של מגמות הפילוסופיה של הדורות האחרונים; בכך הענין היוצא-מגדר-הרגיל הצפון בספר זה. התעמקותו של יובל בקאנט, שהיא מקור-

למצוא דיפרנציאציה בהתנהגות ודעות לפי בחנים כלשהם אם כוללים במחנה השמאל גם את הגופים הפוליטיים מרק"ח ועד מפא"י וגם את דעותיהם המוצהרות, ואם נוסף לכך משתמשים בבוחן כה מפוקפק כגון האם אתה מעדיף גישה סוציאליסטית על גישה קאפיטליסטית. אף אותם מומחים מעטים העוסקים בגישות אלו מודים כי אינם יודעים בדיוק מה משמעותן; הקהל שבשוק לא כל שפן. מימצא אחד שאולי יש בו ענין או תוקף כלשהו מיחס עוצם של דעות והתנהגות "ימניות", כלומר "לאומניות", ביחס ברור לרובד סוציו-כלכלי ירוד, ונוסף ל"לאומנות" אפשר למצוא ברבדים הנמורים אדישות רבה. מעניין שמחברנו, הבא מחוגי הקיבוץ הארצי, מעניק לעתונות הישראלית ציון גבוה על מסירת אינפורמציה פוליטית ארצית ובינלאומית, על הישמרות מסנסאציוניות, על בקורת המימשל, וכן על התגברות על מכשולי הצנזורה הפורמליים. כל המכיר עתונות מערבית יצטרף להערכה חיובית זו. ויש לציין כי העתונות הישראלית, המיוחדת בכך שיותר ממחציתה מפלגתית, יש בה חופש רב, ולעתונות המפלגתית יש בה משקל נגדי מכופד בדמות עתון-בוקר בלתי-תלוי ושני עתוני-ערב שתוך כדי תחרות העלו את רמתם.

בסיכום: ספר זה, אף שהוא מתגונן ולכן מטשטש מעט, באשר לדעת-הקהל בקיבוץ (שהרי יש חלק בלתי-וולונטארי ניכר בהוויי-החיים של הקיבוץ), הריהו יכול למלא תפקיד מועיל הן בהגישו לקורא את תורת הקומוניקציה והן בעשותו בה שימוש לענייני הארץ.

יב"א

קאנט וחידוש המיטפיסיקה

לא זרה הסברה שספר נוסף על קאנט יכול שיהיה בו ענין מועט בלבד לקורא שאיננו שרוי רופו-ככולו בסוגיות מקומיות במשנתו

* ירמיהו יובל: קאנט וחידוש המיטפיסיקה; מוסד ביאליק, ירושלים, 1973; 355 עמ'.